

**IQTISODIY MASALALARNI YECHISHDA RAQAMLI
TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TENDENSIYALARI**

Yuldashev Shadiyor Shuhrat o'g'li

Raqamli texnologiyalar intergeratsiyasi

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti To'rtko'l fakulteti assistent

Botirov Orifjon Ozod o'g'li

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti To'rtko'l fakulteti Axborat

Tizimlari va Texnologiyalari yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Iqtisodiy muammolarni hal qilishda raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish an'anaviy yondashuvlarni moliyaviy va resurslarni boshqarishdagi murakkabliklarga qarshi kurashish jarayonini o'zgartirdi. Ushbu maqola sun'iy intellekt, blokcheyn, katta ma'lumotlar tahlili va bulutli hisoblash kabi texnologiyalarning iqtisodiy muammolar doirasida qo'llanilishidagi dolzarb tendensiyalarni o'rganadi. Bu texnologiyalarning qaror qabul qilish, samaradorlik va barqarorlikka ta'siri baholanib, kelajakdagi yo'nalishlar haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: Raqamli texnologiyalar, iqtisodiy muammolar, sun'iy intellekt, blokcheyn, katta ma'lumotlar, bulutli hisoblash, qaror qabul qilish, iqtisodiy samaradorlik.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi iqtisodiy muammolarni hal qilishda innovatsiya va samaradorlikning yangi davrini boshlab berdi. Resurslarni taqsimlash, bozor tahlili, siyosatni amalga oshirish va moliyaviy boshqaruvdan tortib iqtisodiy qarorlar qabul qilishgacha bo'lgan jarayonlarda raqamli vositalar iqtisodiyotni boshqarish landshaftini o'zgartirmoqda. Ushbu maqola raqamli texnologiyalardan foydalanishdagi joriy tendensiyalarni ko'rib chiqib, ularning an'anaviy iqtisodiy tuzilmalarni qayta shakllantirishdagi rolini ta'kidlaydi.

Iqtisodiy masalalarni hal etishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning asosiy yo'nalishlari

Sun'iy intellekt (AI) va mashinani o'rganish (ML):

- Sun'iy intellekt iqtisodiy qaror qabul qilish jarayonini tahliliy prognozlash, xavf baholash va firibgarlikni aniqlash orqali o'zgartirmoqda.

- Mashinani o'rganish bozorni tahlil qilish, ta'minot zanjirini optimallashtirish va iste'molchilarning xatti-harakatlarini prognozlashda qo'llaniladi.

Big Data tahlili:

- Iqtisodiy prognozlash va siyosat ishlab chiqishda katta hajmdagi ma'lumotlar tahlili asosiy o'rin tutmoqda.

- Savdo, bandlik, inflyatsiya va investitsiya kabi sohalarda tendensiyalarni aniqlash uchun katta ma'lumotlar ishlatiladi.

Blokcheyn texnologiyasi:

- Blokcheyn moliyaviy operatsiyalarda shaffoflik va xavfsizlikni ta'minlaydi.

- U raqamli valyutalar (Bitcoin, Ethereum kabi), aqlli kontraktlar va markazlashmagan moliya (DeFi) tizimlarida keng qo'llaniladi.

Raqamli to'lov tizimlari:

- Mobil hamyonlar (Apple Pay, Google Pay) va onlayn to'lov platformalari (PayPal) tranzaksiyalarni tezlashtiradi va moliyaviy kirishni kengaytiradi.

- Kriptovalyutalar va Markaziy banklarning raqamli valyutalari (CBDC) zamonaviy iqtisodiyotda ahamiyat kasb etmoqda.

Bulutli hisoblash:

- Bulut platformalari IT infratuzilma xarajatlarini kamaytiradi va biznes uchun moslashuvchanlikni oshiradi.

- Bu platformalar real vaqtda hamkorlik va ma'lumot almashishni ta'minlab, iqtisodiy globallashtirishga xizmat qilmoqda.

E-tijorat va raqamli bozorlari:

- Amazon, Alibaba kabi onlayn savdo platformalari iste'molchilarning xatti-harakatlarini va ta'minot zanjirlarini tubdan o'zgartirdi.

- Kichik va o'rta korxonalar ushbu platformalar yordamida global bozorga chiqish imkoniyatiga ega bo'ldilar.

Avtomatlashtirish va robototexnika:

- Ishlab chiqarishda avtomatlashtirish xarajatlarni kamaytiradi va mahsulot hajmini oshiradi.
- Robotlar va avtomatlashtirilgan tizimlar odatiy vazifalarni bajarib, biznesning innovatsiyaga e'tibor qaratishini ta'minlaydi.

Kiberxavfsizlik yechimlari:

- Raqamli texnologiyalardan foydalanishning oshishi bilan iqtisodiy resurslarni himoya qilish uchun kiberxavfsizlik choralari zarur bo'lib qoldi.
- Zamonaviy tahdidlarni aniqlash va ularga javob berish tizimlari moliyaviy firibgarlik va ma'lumotlar o'g'irlanishini oldini oladi.

Raqamli egizaklar (Digital Twins):

- Raqamli egizaklar iqtisodiy tizimlarning (masalan, shaharlar, zavodlar) virtual modellarini yaratib, operatsiyalarni simulyatsiya qilish va optimallashtirish uchun ishlatiladi.
- Ular shahar rejalashtirish va infratuzilma rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Markazlashmagan va masofaviy ishlash yechimlari:

- Zoom, Microsoft Teams kabi video konferensiya va Slack, Trello kabi hamkorlik platformalari masofaviy ishlashni qo'llab-quvvatlaydi.
- Bu vositalar mehnat bozori va transchegaraviy iqtisodiy faoliyatga o'zgarishlar olib keldi.

Shaxsiylashtirilgan iqtisodiy xizmatlar:

- Fintech platformalari AI va ma'lumotlar tahlilidan foydalanib, moslashtirilgan moliyaviy xizmatlarni taqdim etadi.
- Foydalanuvchilar maxsus kreditlar, sug'urta rejalar va investitsiya imkoniyatlaridan foydalanishadi.

Yashil va barqaror texnologiyalar integratsiyasi:

- Texnologiyalar atrof-muhitni muhofaza qilish va iqtisodiy barqarorlikni oshirishga moslashtirilmoqda.

- Aqlli tarmoqlar va yashil moliyalashtirish iqtisodiy o'sishni ekologik maqsadlar bilan uyg'unlashtiradi.

Ushbu yo'nalishlar raqamli texnologiyalarning iqtisodiy tizimlarni samarali, shaffof va barqaror qilishdagi muhim o'rnini ko'rsatadi.

Iqtisodiy muammolarni hal qilishda raqamli texnologiyalarni qo'llash ulkan imkoniyatlarni ochib beradi, lekin bir qator muammolarni ham keltirib chiqaradi. Masalan, sun'iy intellekt prognoz qobiliyatlarini yaxshilaydi, lekin bias va javobgarlik bilan bog'liq axloqiy masalalarni keltirib chiqaradi. Xuddi shunday, blokcheyn shaffoflikni oshiradi, lekin dastlabki investitsiyalar va reglament talab etadi. Rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar o'rtasida texnologiyalarni qabul qilishdagi tafovut inklyuziv strategiyalar zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa

Raqamli texnologiyalar iqtisodiy muammolarni hal qilishda transformatsion kuch bo'lib, samaradorlik, aniqlik va moslashuvchanlikka ega natijalarni ko'rsatmoqda. Ushbu afzalliklarni maksimal darajada oshirish uchun:

Hukumatlar texnologik infratuzilma va o'quv dasturlariga sarmoya kiritib, texnologik tafovutni kamaytirishi kerak.

Siyosatchilar axloqiy va xavfsizlik masalalarini hal qilish uchun mustahkam reglamentlar ishlab chiqishi zarur.

Akademiya, sanoat va hukumat organlari o'rtasidagi hamkorlik innovatsiyalar va teng imkoniyatlarni rag'batlantirish uchun zarurdir.

Ushbu muammolarni hal qilish va qo'llab-quvvatlovchi ekotizimni rivojlantirish orqali raqamli texnologiyalar barqaror iqtisodiy rivojlanishga sezilarli hissa qo'shishi mumkin.

ADABIYOTLAR.

1. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2022. <https://data.worldbank.org> (2022).
2. Давыденко, Е.Л. Страны с малой экономикой в условиях интеллектуализации, дигитализации и экологизации / Е.Л. Давыденко [и др.]; под ред. Е.Л. Давыденко. — Минск: ИВЦ Минфина, 2019. — 346 с.

3. Головенчик Г. Теоретические подходы к определению понятия «Цифровая экономика» // Наука и инновации. 2018. №1 (191). С. 54-59.
4. Глобальные тренды и перспективы научно-технологического развития Российской Федерации: докл. к XVIII Апр. междунар. науч. конф. по проблемам развития экономики и общества / Л.М. Гохберг, А.В. Соколов, А.А. Чулок и др.; Нац. ис след. ун-т «Высшая школа экономики». М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2017. 39 с.
5. Цифровая трансформация экономики и промышленности: проблемы и перспективы: монография / А.С. Алетдинова, А.В. Бабкин [и др.] / под. ред. д-ра экон. наук, проф. А.В. Бабкина. СПб.: Изд-во Политехн. Ун-та, 2017. 807 с
6. <https://www.forbes.com/advisor/banking/what-is-a-digital-payment-and-how-does-it-work/>